

קונטרס מספרי לוג יצחק גרליק
כה"ו

מעמד

חובות להשתתף
בעבודת הקודש של הרבי

פרקי הסמוריה * ליקוט דברי רבותינו נשיאינו *
חשיבות נתינת המעמד גם כיום

ד"ר ע"י

התלמידים השלוחים לשיבת תומכי תמימים
ליובאוויטש

כפר חב"ד אה"ק ת"ו

ג' תמוז

שנה חמשת אלפים שבע מאות וששים לברואה
שנת החמשים לנשיאות כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

מפתח

5. פתח דבר

6. הקדמה

7. פרק א: מעמד – מהו?

9. פרק ב: היסטוריה

10. פרק ג: המעמד לדורותיו

17. פרק ד: מעמד אחרי ג' תמוז

20. פרק ה: מעמד – כלי להמשכות מלמעלה

פתח דבר

בשבת והודאה להשייית, הננו מו"ל בזה את הקובץ הנקרא "מעמד".

הקובץ, כולל בתוכו פרקי היסטוריה; מאגרותיהם של רבותינו נשיאנו אודות נתינת דמי המעמד; וכן ציטוטים רבים מכתבי קודש, המבארים בלשון ברורה וצחה מדוע נחוץ לתת מעמד גם כיום, במצבנו זה לאחר ג' תמוז.

תודתנו נתונה לכל העוזרים ומסייעים להוצאת קובץ זה לאור, ובמיוחד להרב ירחמיאל בנימין הלוי קליין, מזכיר כ"ק אדמו"ר; הרב מנחם מענדל וואלף, מנהל קה"ת בארה"ק; הרב שלום בער לוין, מנהל ספריית ליובאוויטש; הרב מיכאל אהרון זעליגסאן; הרב משה מרינובסקי; הרב מאיר מארק; הרב זאב קסלמן;

כמו כן תודה מיוחדת להרב שניאור זלמן שיי גופין, משפיע ראשי דישיבתנו, שהואיל להגיה ולעבור על כל הקובץ, על מנת שלא תצא תחת ידינו מכשלה, ח"ו.

את הקובץ ערך התי מנחם מענדל שיי קמינקר.

ויהי רצון, שנהיה מקושרים אל אילנא דחיי בכל ליבנו ונפשנו, ובמעשה בפועל, שזהו הרי ענינו של המעמד.

ובזכות התקשרות זו, נזכה "זעהן זיך מיטן רבי"ן תיכף ומיד.

ימי הכנה לג' תמוז,

יום ההילולא השישי, הי תשי"ס

הת' השלוחים דישיבת תורת"ל המרכזית,

כפר חב"ד, ארה"ק

הקדמה

בשנים כתיקונן כאשר נתינת מעמד היתה בראש מעייני החסידים, לא היה צורך להבהיר מה זה מעמד, מהו עניינו, ומדוע יש צורך חיוני לכל אשר בשם חסיד (אפילו) יכונה, לתת לרבי מעמד, היות והדברים היו פשוטים, ברורים ומובנים מאליהם שעל מנת להתקשר אל הרבי בהתקשרות הכי חזקה, ולבטא את אהבתנו לרבי, יש צורך בנתינת מעמד.

ברור ופשוט, שבאם היו אנ"ש והתי' יודעים את גודל חשיבות המעמד, הרי שלא היה כל צורך בהוצאת קובץ זה לאור עולם או בעידוד נוסף על מנת לחזק זאת. אולם המצב העכשוי, לאחר ג' תמוז, הוא זה שדחף ודרבן אותנו להוציא לאור קובץ זה.

לצערנו ניכרת חלישות רבה בנושא. רבים וטובים לא יודעים כלל מהו מעמד, ובוודאי שאינם מודעים לתולדות המעמד ולביטויים המיוחדים של כל רבותינו נשיאינו לדורותיהם אודותיו.

הוצאת קובץ זה באה למלא צורך חיוני ביותר זה. לידע את אלו שאינם יודעים, לחזק ולהבהיר את המודעות אצל היודעים את עניינו של המעמד, וגם לשפוך אור על פרטים פחות ידועים בתולדות המעמד, כשהם מלווים בפקסימיליות מכתבי יד נדירים של הרבי (חלקם בפרסום ראשון!), ומסמכים נוספים הקשורים לתולדות המעמד.

*

השתדלנו לעשות את שביכלתנו להגיע לכל המקורות העוסקים בנושא זה, ולערוך אותם בצורה המושלמת לפי נושאים.

תקוותנו להשייט שהדברים יצאו ברורים ומובנים וכל אחד מאתנו ימצא את חלקו בענין.

מושגים והגדרות בסיסיות

מעמד הוא כינוי לכסף אותו נותן חסיד לרבו. הוא ביטוי לאהבת החסיד והתקשרותו לרבו. ישנם כמה סוגי התקשרות. ישנה התקשרות שכלית של תלמיד למורהו. ישנה התקשרות רגשית של אוהב לאהוב. אך התקשרות מעשית היא ההתקשרות הנעלית ביותר, כמאמר חז"ל "המעשה הוא העיקר". התקשרות במעשה, שהוא הנמוך מהכוחות, מסמלת את ההתקשרות הנעלית ביותר, החודרת את שלשת לבושי הנפש, מחשבה דבור ומעשה.

התקשרות לרבי תתכן אף היא בשלשה רבדים אלו. התקשרות לאחר לימוד מאמר או שיחה, יכולה לשובב את נפש המבין. לאחר קבלת ברכה מהרבי יכול המקבל להתעורר באהבה פנימית לרבי. אך כאשר חסיד נותן את כספו לרבי, הרי שהוא בעצם נותן לרבי את כל כולו, כל חייו, כפי שאדמו"ר הזקן מסביר באגרת הקודש אודות ענין הצדקה, שהאדם יכל לקנות בכסף זה אוכל החיות את נפשו, ובנתינתו הוא בעצם נותן את כל כולו.

מדוע שמו 'מעמד'?

הסיבה שנתינת מעות אלו נקראת בשם מעמד היא היות ומעמד הוא מלשון מעמיד. ממונו של אדם מעמידו על רגליו, היות והוא יכול לקנות בזה את חיי נפשו, ממילא כאשר הוא נותן זאת לרבי, בדרך ממילא מתנשאים כל שאר העניינים.

בכך שעניינו של המעמד מתבטא דווקא ברגל ישנו עניין נוסף: באדם יש שכל ורגש, ישנו אדם המקושר לרבי מצד שכלו, וישנו מצד הרגש נפשו, אולם רגל אינה שכל ואינה רגש, אלא היא

אחרונה במעמדו

מעמד - כיצד נקראת מעמדו של החסיד? כיצד נקראת מעמדו של החסיד?

מעמדו של החסיד

יש לכל אחד מעמד

החבר לעצמו, מעמדו של החסיד, והוא נקרא מעמדו של החסיד, והוא נקרא מעמדו של החסיד.

מתי זה התחיל?

מאז ומעולם נהוג היה בין החסידים לשלוח דורון לרבם – אלו שנהגו כך התבססו על מאמר רבותינו ז"ל (כתובות קה, ב) – "המביא דורון לת"ח כאילו מביא ביכורים", וכך השתדלו להנות את הצדיק מהונם. לחסידים, לא שינה כלל לאיזה מטרות משתמש האדמו"ר בכספם. אחת היתה להם – להתקשר לרבם לא רק בדרכים רוחניות, אלא גם בדרכים גשמיות.

נתינת מעות זו, נקראה לאחר מכן, בשם "מעמד".

לא ברור מתי ניתן שם זה לראשונה. בכתובים מוצאים אנו לשון זו כבר בתקופת אדמו"ר האמצעי, במכתביו ובדברותיו. כך שסביר להניח, שבערך בתקופה זו – נטבע השם "מעמד" בלקסיקון החסידי.

כאמור, הטעם לשם מעמד הוא, מלשון מעמיד: הממון, מעמיד את האדם על רגליו, "היות והאדם יכל לקנות בכסף זה חיי נפשו, וכסף זה נותן הוא לרבי, הדומם מתרומם בכך, ובמילא מתנשאים גם שאר העניינים" (משיחת כ"ק אדמו"ר).

החסידים לדורותיהם, תמיד שבו והדגישו את חשיבות עניין המעמד. ר"א סטראשעלער כתב אגרת על מנת להסביר עניין זה של נתינת מעמד לאדמו"ר הזקן, ואת האגרת הזו הזכיר הרבי באחת ההתוועדויות. כיום – מצויים בידינו מספר מכתבים המבארים את עניינו של המעמד (נדפסו בספר "מגדל עז" לר"י מונדשיין, כפר חב"ד – תשי"מ), כך שלא עלתה בידינו לברר לאיזה מהם התכוון הרבי.

במכתב המפורסם מביניהם שאותו שלח, פונה ר"א סטראשעלער בכותרת מכתבו לנמעני המכתב בלשון הבאה:

"אהובי אחיי ורעיי.. החפצים.. להתקשר באמיתית נקודתם לאדמו"ר..."

ובגוף המכתב, לאחר שמבאר באריכות עניינו של רבי, כותב כך:

"ואמרתי ויהי מה, ארוצה נא בכל כוחי.. וקורא אני אליכם בקריאה של חיבה לאמור... בוזו כסף, בוזו זהב... וכסף משנה קחו וישנו וישלשו".

אף סיומו של המכתב מעניין לא פחות -

"ומחמת בטחוני בחפצם האמיתי להתקשר.. קיצרתי"

כאמור, לא ידוע לנו באיזו שנה ר"א כתב זאת, אך אין צל של ספק שדברים חוצבי להבות אלו פעלו את פעולתם.

ועל הטענה המרושעת לגבי מעות אה"ק השיב – "כך הוא הדת שלנו, לפרנס ולכלכל עניי ארץ-
ישראל שיתפללו שם בעד כל ישראל".

המעמד בתקופת נשיאות אדמו"ר האמצעי

לאחר הסתלקות אדמו"ר הזקן, בכ"ד טבת בשנת תקע"ג, עברה ההנהגה אל אדמו"ר האמצעי.
כבר בחודש שבט של אותה שנה. שלח אדמו"ר האמצעי מכתב אל החסידים, בו מבקש מהם:
"להיות כל איש שולח את מעותיו-מעמדו, ולא יתן מגרעות ח"ו, כמו שקבלתם. . בעוד חיים
חיותו לפני אבא מארי הכ"מ. . ומובטחני באמיתת עוז התקשרות".

אדמו"ר האמצעי אף הוסיף וביקש מהם "לדרוש ולחקור אצל כל השד"ר אולי נמצא בידם
אף מעט מזעיר ממעות מעמד הקודם".

עד כדי כך היה דחוק מצבם הגשמי של בית רבי, עד שלא השד"רים הורה אדמו"ר האמצעי
"מה שיתן ה' – גם שיהי' מעט מזעיר יקבל באהבה וברצון. . ויהיה לנו רווח והצלחה פורתא
עכ"פ"

הוא אף מזכיר באגרת זו את הברית ש"ביקש אדמו"ר את קהילת שקלאב לכרות עם בני
ביתו בנידון המעמדות". (לעי' על עלה בידו לבר פרטים על ברית זו).

בשנת תקס"ד, גזר אלכסנדר הראשון, צאר רוסיה באותם ימים, גזירה על כל יהודי רוסיה.
הגזירה נקראה גזירת "תחום המושב". נאסר עליהם להתגורר בכפרים, ולסחור ביי"ש, ומצב
היהודים בימי ביצוע הגזירה היה קשה מנשוא. היהודים שגלו מביתם, הכפרים, לעיירות, היו
"מושלכים בחוצות נפוחי כפן ומתים ברעב" כלשון אדמו"ר הזקן. הגזירה נשתכחה במשך השנים,
אולם בשנת תקפ"ד, בזמן אדמו"ר האמצעי – חודשה, וביתר תוקף. הגיעו הדברים עד כדי כך,
שהרבנים של אותם ימים הכריזו על תענית בה"ב מיוחדת לביטול הגזרה.

ביצוע הגזירה, שפגע קשות במצב הכלכלי של היהודים, גרם כמובן לחלישות ניכרת בנתינת
המעמד.

בעקבות זאת שלח אדמו"ר האמצעי אגרת נוספת לקהל החסידים (שעלפי השערת עורכי
היאגרות-קודש אדמו"ר האמצעי, נכתבה באותה שנה, תקפ"ד) בה הוא מבקש מהם לחזק את
ענין המעמד.

אדמו"ר האמצעי הוסיף במכתבו שדווקא הנגידים צריכים להשתדל לעמוד ב"חק קביעות",
לתת את המעמד מידי שבוע ("וואחער"), "ומהם יראו הבינונים והנמוכים" (אנשי השכבה
הבינונית, והעניים). פנקס מיוחד, פתח אדמו"ר האמצעי, בו נרשמו כל שמות המשתתפים במעמד,
על מנת שיהי' חקוק בלבי לזכרון טוב כל הימים באמת ובאמונה".

המעמד בתקופת נשיאות אדמו"ר הצמח צדק

על המעמד בתקופת אדמו"ר הצ"צ, לא מצאנו הרבה. הן באגרותיו והן בתולדותיו כמעט ולא מובא דבר לגבי נתינת המעמד.

אך אין פירושו של דבר שאז נחלש חייו ענין המעמד; המעמד היה אז בכל תוקפו.

האזכור היחיד שידוע לנו, לעי"ע, על ענין המעמד בתקופת אדמו"ר הצ"צ, מובא ברשימות כ"ק אדמו"ר (חוברת קנ"ה). הרבי מביא ביומנו (ביום י"ד מנחם אב תשי"א) את הסיפור דלהלן, בקשר עם מהירות בחשבון. וכך כותב הרבי:

(הסוגריים הינם הערות הפענוח):

"(הרה"ק) ר' לוי"צ, חתן הצ"צ, היה מהיר בחשבון, והיה אומר (על עצמו) שאינו בערך להצ"צ (בענין) זה. וסיפר:

ר' יאסעלע דעם מגיד'ס הי' משולח. הנהוג מלפנים, ש...היו מביאים אותם המטבעות שהיו נותנים ל"מעמד".. ומצורף להם רשימות: פלוני נתן כך וכך וכו'.

פעם בבוא ר' יאסעלע (עם כספי המעמד) מסר הצ"צ ל(חתנו) הרי לוי יצחק (את) הרשימות לעשות החשבון. הרי לוי יצחק רצה להראות להצ"צ אופן הנהלת החשבונות עי"י יאסעלע, ויכנס לחדר הצ"צ ויתחיל לקרוא הרשימות: פלוני נתן פיאטאק (סוג מטבע רוסי), פלוני נתן חצי פיאטאק וכו', בזה אחר זה. הצ"צ ניגב אז את ידיו באמרו ברכת אשר יצר, ורמז לו – נו, נו, היינו שימשך קריאתו. כשגמר (הצ"צ) הברכה לנגיבת הידים – ובינתיים קרא הרי לוי יצחק כחמשה עמודים (מהרשימות) – אמר הצ"צ – הסך-הכל הוא כך וכך".

עד כאן לשון הרבי ברשימותיו.

נראה, אס"כ, לומר שגם בזמן אדמו"ר הצ"צ נהג ענין המעמד, ובכל תוקפו, כאמור.

המעמד בתקופת נשיאות אדמו"ר מהר"ש

אדמו"ר מהר"ש היה, כידוע, עשיר מופלג. כל הנהגתו היתה בפאר ובהדר רב. עד כדי כך, מספרים, שקופסת הטבק שלו עשויה זהב היתה, ואף מקל שגולת זהב בראשו היה לו. אך למרות עשירות מופלגה זו – אמר הוא באחת ההודמנויות, ש"מעמד איזן = הוא יקר מכל יקר".

פרטים מדוייקים על אופן נתינת המעמד בתקופה זו, לא הגיעו לידינו, ומאותם ימי זוהר נשתמרה רק אמרתו של אדמו"ר מהר"ש, שמעמד הינו יקר מכל יקר.

המעמד בתקופת נשיאות אדמו"ר הרש"ב

תקופת אדמו"ר הרש"ב, מצטיינת בחיפוש שערך הרבי אחר שדייר מתאים שיאסוף בעיירות את דמי המעמד. בשנת תרנ"ח שלח הרבי מכתב להרה"ח אשר גראסמאן מניקוליב, בו הוא מציין שם של אחת ההצעות שקיבל – לשלוח את הרב איסר יונבסקי (דודו זקנו של כ"ק אדמו"ר), אך בסופו של דבר הרבי שלל אפשרות זו ("אינני יודע אם יכול לנסוע כל הזמן הדרוש") ובמקומו מונה – כנראה – חסיד בשם ר' שלום הכהן.

לאחר שנחלה שדייר זה, בשנת תרס"ד, שלח הרבי מכתב נוסף להר"י בעזפלאוו, בו הוא מתעניין אודות אחד האברכים, שישלח כשדייר¹.

הסיבה לשליחת שדייר מיוחד זה, היתה – ככל הנראה – הוראת אדמו"ר הצי"צ לתת לרבנית רבקה מדי שנה בשנה אלף רובל כסף.

מצבה הדחוק של קופת המעמד כללי (בשונה מ'מעמד ביחודי, שניתן לצרכיו האישיים של הרבי בלבד) גרם לכך שהיו הרבה שנים בהם הרבנית רבקה לא קבלה שום סכום, וגם בשנים שקיבלה – היה זה רק חלק קטן מהמגיע לה.

במכתב שלעיל, משנת תרס"ד מבקש הרבי "להודיעני בהקדם" ומסביר ש"נוגע הדבר הרבה לכ"א מו' הרי' תי' (כבוד אמי מורתי הרבנית תחי") ומודיע גם פרטים נוספים בנושא ("הנסיעה היא כמעט על שנה שלימה", או "עיקר הנסיעה בפלכי וויטעפסק ומאהליב").

בשנת תרנ"ג, הסתדר המעמד באופן מסודר. בשנים אלו, כשפנה א' החסידים בשם ר' יוסף יוזיק אל הרבי והתעניין בנושא סידור המעמד, אמר לו אז הרבי ביטויים נפלאים בעניין המעמד ("לחם מן השמים").

את הביטוי המיוחד שאמר אז הרבי לחסיד הסביר שנים מאוחר יותר בנו, הרבי הרי"צ, במכתב שנשלח במיוחד לועד למען המעמד, וסיים – "מען בעדארף מאכן א סדר אין הכנסת המעמד " (= יש לעשות סדר בהכנסת המעמד).

המעמד בתקופת נשיאות אדמו"ר הרי"צ

אם באגרותיהם, בשיחותיהם ובסיפוריהם של רבותינו נשיאנו, מצאנו רבות בענין המעמד, הרי שבתקופתו של הרבי הרי"צ, ישנו שפע עצום בכל הנוגע לנושא זה.

הרבי עצמו שלח מכתבים רבים בנושא, בחלקם אף סופר על ענין המעמד בדורות קודמים,

1) הרבי הרש"ב כתב במכתב זה, שאף שישנו שדייר א', אולם "הוא מניח איות מהמקומות .. שאינו רוצה לנסוע", ולכך הוצרך לשלוח שדייר נוסף.

הרב-אבא נהפך לנציג נתי-נציג, וההנצחה
 הה"ל בלשון קודם יקרא נסוח.
 פאראיי ליחסי דענין זכרון-נצח או כל תענית לזכר.
 יענין זכרונותי בציא דענין לזכר זהוץ לציאגה בפנייה נאזינית.
 ברב סנסם זניבורטאן
 ברב סנסם זניבורטאן

אולם חלק הארי של ההוראות, המכתבים למשולחים והבקשות למעמד כתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

מ'מעמד' ל'נפנה'

השלטון הקומוניסטי בס.ס.ר. (בריה"מ של אותם ימים) היה בעיצומו, ובלשים רבים של הנ.ק.וו.ד. עמדו הכן לעקוב אחרי כל תנועותיו של אדמו"ר הרייז, בניסיון לעלות על איראלו חשדות – אפילו נטולות בסיס – ע"מ שיוכלו להתגולל עליו בעלילת שקר.

היה ברור, אפוא, שהמלה מעמד אינה מהווה עוד מלה חסרת משמעות עבור אנשי הנ.ק.וו.ד. אפילו בתקופת אדמו"ר הזקן דרש אביגדור לפתוח את פנקסי המעמד. וסיכון רב היה כרוך בתרומות – באותם ימים – ל"אוייבי המשטר" כלשונם.

אי לכך, הוחלף שמו של המעמד לנפנה. הסיבה לכך פשוטה והגיונית: כל אות מהמלה מעמד הוחלפה באות שלאחרי בסדר אותיות הא"ב. (כגון מ ב"נ, ע ב"פ וכו').

גם שמות המטבעות – הוחלפו בשיטה זו. המלה "שקלים" הפכה ל"יתרמכ" ו"שקל" הפך ל"יתרס", הכל על מנת להסתיר מעיניהם הכולשות של אנשי הנ.ק.וו.ד. את מציאותו של מוסד המעמד.

(צופן נוסף שנעשה בו שימוש באותם ימים, היה – "מוזוזות", פירושה של המילה הינה אלפים, אולם השימוש שנעשה בו לא היה רב כל-כך כמו הצפנים הקודמים. צופן נוסף שהגיע לכלל שימוש בימים טרופים אלו היה – "ספרים". גם שמות אנשים וכו' הוחלפו בשיטה דומה, אך אין זה נוגע לענין המעמד).

שם זה נטבע במהירות במילון המושגים החסידי, והפך מלה נרדפת למעמד, כך שגם בארצות הרווחה, בהן לא היו קיימים חששות אלו, המשיכו החסידים והשתמשו במושגים "נפנה" ו"יתרמכ", ובאגרות רבות ניתן למצוא את המשפט – "נפנה נמסר".

*

בשנת תרצ"ה שלח הרבי הרייז מכתב להנהלת אגודת חסידי חב"ד בארה"ב, בו ביקש לארגן מספר ועדים. בין שאר הועדים גם "ועד מיוחד לתמיכת המעמדות" המכתב – ככל הנראה – לא פעל את פעולתו, וכחמשה חודשים לאחר מכן שלח הרבי הרייז מכתב נוסף. במכתב הוא מבהיר שלאגודת חסידי חב"ד ישנם שלשה ענינים עיקריים; כשהשני מהם הוא – המעמד. הרבי הרייז אף הוסיף וביקש שגם התי יקחו חלק פעיל בועד זה, בנוסף לאנ"ש.

נדע אף על שימוש מיוחד שעשה הרבי הריי"צ עם כספי המעמד – העברת הנחלה בחברון על שמו. דבר זה עולה מאגרת ששלח לרי חנוך הענדיל האוולין, בה מבקש הרבי הריי"צ לקחת כסף מקופת המעמד ולקנות בהם את הנחלה.

על מנת להקל על המשלוח הכספים בשנות מלחמת העולם השני, מארצות שונות, שהיה כרוך באותם ימים בטרחה מרובה, פתח אף הרבי הריי"צ חשבון בנק מיוחד בבנק במונטריאול, ומינה את ר' משה אליהו גערליצקי לאחראי על חשבון זה.

בשנת הישי"ת, תקופה קצרה לפני ההסתלקות, שלח לכל גבאי מעמד ספר השיחות "תורת שלום" לאדמו"ר הרש"ב.

"חלק עבודתי"

גם כ"ק אדמו"ר, עוד לפני הנשיאות, שלח מכתבים רבים בהם מבקש מאני"ש לתת מעמד. במכתב מיוחד כזה משנת ה'תש"ז מגדיר את הנפנה (מעמד) כ"חלק עבודתי".

במכתב זה כותב הרבי, שמעמד מקשר את האדם "בפנימיותו ועצמותו" לרבו, וכותב ש"איני יודע דבר ברור" ומבקש לדעת: "האם יש יחידים או ועד המתעסק בזה בקביעות... האם נודע להם שהמצב דחוק?..."

ואכן, הרבי נרתם ל"חלק עבודה זו" במרץ רב. כמעט בכל מכתב משנים אלו היה מעודד הרבי את אני"ש לגבי נתינת מעמד. למשל: "כמה עלוב הסדר שאפי' המעשה בנפנה שהיא המעולה

שבמעולה עדיין צריך זירו"ז... או במכתב אחר מברר הרבי "העושים בעניין המעמד בזירותי" אר' "הנעשה כדבעי למהוי בעניין המעמד"?

בשנת תשי"ז, נוסד גם בפאריז ועד מעמד. ועד זה, שנוסד בעקבות דבריו של כ"ק אדמו"ר ששהה שם בקיץ אותה שנה, בבואו לקחת את אמו הרבנית חנה ע"ה לארה"ב, היה אמור לדאוג למעמד בקרב החסידים, וגם בקרב האנשים שאינם חסידים שבפאריז.

הועד לא פעל, ככל הנראה, במרץ הראוי והמתבקש. בדי תמוז תשי"ז שלח להם הרבי מכתב, בו הודיע שי"ה כשבויעיים ויותר שמחכים לקבלת הרשימה

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

RABBI J. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
טוב 2-7700

התחנה

ב"ה, כ"ה חסון חס"ם
ברוקלין.

י"ד י"ד תנכבר ונכ"י נעלה הרב
ח"ה א"א פוה"ר שלמה חיים ש"י
קעמלמאין.

שלום וברכה

בהוספה על מכתבי לידורי סי'
מיום כ"א לחדש זה בענין הסדרותיו, הנה נוסף
על הענינים האמורים בו, הנני מקפיד עליו
להחטיף יוחה המתקנות אשר עבר בה כתי' וחו'
בפאריז, ואוא לחוק אח' קבר המעמד באה"ק ת"ו
כנהוג בחוכבי אנ"ש טו' בסדר קבוע ומסודר,
ועל ערטי הענינים בזה ימנבו לו ועד המעמד
יחי'.

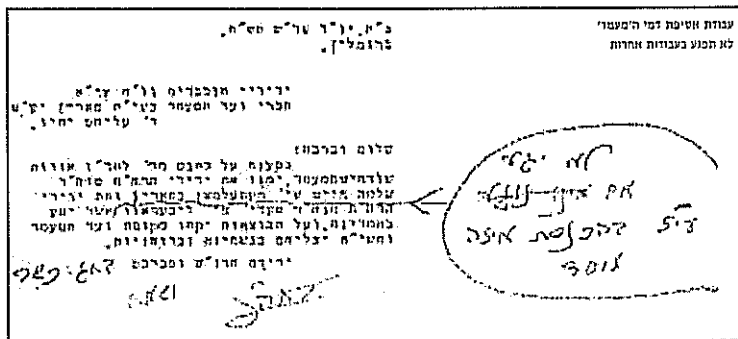
המכתב בו מסנה הרבי הריי"צ
את הרב שלמה חיים קטלמן
לאחיו ע"ד מעמדי בנה"ק

וגם מכתבם המודיע ע"ד הועד ופעולותיו הטובות, ולע"ע אין מאומה!! הרבי אף מביע חשש ש"אם בתחילת הדבר כך מה יהיה כשיתיישן הדברי"!

חששו של הרבי, התגשם, לצערנו, והועד שהיה אמור לפעול במרץ רב, כמעט ולא פעל מאומה. בשנת תש"ט, שלח הרבי מכתב ארוך לרש"י קסלמן (בן כ"ט עמודים!), בו הוא כותב לגבי המעמד בפאריז. להלן מצוטטים בזה קטעים, והדברים מדברים בעד עצמם:

"מש"כ ע"ד אי האפשריות העבודה במקצוע נפנה בין אנשי העיר, הנה שתי שורות וחצי לפני"ז כותב אשר "אנ"ש מקושרים בכל ליבם ובכל נפשם עד מס"נ בפועל ממש, און אז מען זאל זיי הייסען קריבען אין לאך - וועל זיי קריבען"]ביטוי באידיש שמשמעו שיבצעו גם דברים בלתי אפשריים] - והנני ממליץ עליו מאמר ז"ל כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמרא סייעי, כי כנראה שאין אצלו אף צ"ל דקס"ד - אפשר יש מעין סתירה בין ההקדמה והמסקנה! ..כי ע"פ הניסיון אשר ראינו בכל מקום אשר התעסקו בנפנה... לא הוזקקו להוציא מתרמילהם את המס"נ בפועל. ואפי' לא קריבען אין לאך..."

הרבי גם מזכיר לו שבהיותו [הרבי] בפאריז הוא דיבר על כך פעמים רבות, עד שסוף סוף החליטו ו"כנראה מפני הכבוד" - מעיר הרבי - שהועד אכן יתעסק גם עם אנשי העיר. אולם,

בסופו של דבר לא נפעל מאומה. הרבי גם מפרט במכתב זה באריכות כיצד לגשת ליהודים ולדבר עמם אודות מעמד, ומסיים -

"בוודאי כמה וכמה יאמרו מי שמך גוי' טול כו' מבין עיניך ויהי' הצדק איתם בטענה עלי. אבל אין זה משנה את המצב (וה)סך הכל, וחבל על הזמן ההולך ואבד ולא משתכח".

על אותה התוועדות מפורסמת של הרבי בפאריז, נשתמר דבר מעניין במיוחד, עליו כותב הרבי בעצמו במכתב אחר, שדבריו (של הרבי) נסבו אודות כך שבימים כאלו, שההתקשרות אל הנשיא ע"י המכתבים פחתה, הרי שהדרך היחידה שנותרה להתקשר עם הרבי הריי"צ, היא המעמד.

ואם באנו לפרט את כל האגרות ששלח הרבי מתקופה זו, תקופה רבת הוד, ולהביאם עלי דפוס, הרי שאין לדבר סוף. לכן הסתפקנו במעט מן המעט, על קצה המזלג ממש, ממכתבים מאותה תקופה.

גם לאחר הסתלקות אדמו"ר הריי"צ ב"י שבט הישי"ת, המש"ך הרבי לעורר אודות מעמד. ועל כך בפרק הבא - "מעמד אחר ג' תמוז".

חיל ורעדה אחזונו כשבאנו לעסוק בסוגיה זו של "מעמד לאחר ג' תמוז". מי הוא זה ואיזהו אשר מלאו ליבו לגשת אל הקודש!

אוי מה היה לנו, מי היה מעלה בדעתו שיבוא יום ונעסוק בענין שכזה! אך זה מה שהורנו הרבי, שרצונו שהעבודה תמשך. והרי דברים אלו הורה אותם הרבי! חובה עלינו במיוחד לעת כזו להצמד להדרכתו הברורה של אבינו רוענו.

היות וכיום, ניכרת חלישות מסוימת בעניין המעמד, אם מצד סבה זו או אחרת, הרי שיש צורך לשוב ולהבהיר את הדברים, ש"דער רבי האט אלץ באוארנט"ן = הרבי הבהיר הכל, ושענין נתינת מעמד לא רק שלא נחלש, ח"ו, אלא שהוא עומד בכל התוקף כפי שהיה בשנים עברו.

דווקא בימים קשים אלו, הרגעים הכי אחרונים של הגלות המר הזה, שנבצר ממנו לראות את הרבי בעינים גשמיות, מוטלת עלינו החובה להתחזק בהתקשרות גשמית – ואפילו חומרית – לרבי, ע"י נתינת המעמד, להמשיך ולתת את "חיי נפשנו" לרבי.

פרק זה, חולק לשלושה חלקים.

חלק ראשון – אודות היחס למעמד בתקופת נשיאים קודמים, לאחר הסתלקותם. בחלק זה יובאו מכתבים של נשיאי הדור הקודמים, שעוד בימי השבעה של הנשיא הקודם, תבעו לחזק את ענין המעמד.

חלק שני – מכתביו של הרבי עצמו לאחר יו"ד שבט, בהם תובע מן החסידים לתת מעמד גם לאחר הסתלקות אדמו"ר מוהרי"צ.

חלק שלישי – ביטוי נדיר שאמר הרבי בנוגע למעמד לאחר מאה ועשרים, כמו הוראות ברורות לאן לחלק את דמי המעמד באותו הזמן.

חלק א

מעמד גם לאחר הסתלקות

אצל כל רבי, מצינו שהסתלקותו של הרבי הקודם לא גרעה בעבודת הקודש של איסוף המעמד כלל, ועניין המעמד נותר בכל התוקף. אולם אצל אדמו"ר האמצעי, מוצאים אנו ביטויים נדירים ומיוחדים על המעמד, לאחר הסתלקותו של כ"ק אדמו"ר הזקן.

להלן מצוטטים קטעים מתוך האגרת, המדברים בעד עצמם:

"הנה וודאי הגיע אליכם השמועה הרע ומר ממוות אשר נלקח ארון האלוקים אבי אבי רבב ישראל... אוי לנו כי נפלה עטרת ראשנו עטרת תפארת ישראל רוח אפינו משיח ה' ...

וביום הגיע השמועה הרעה הזאת אלי לכאן.. כי לא זכיתי להיות בשעת הסתלקותו, נפלתי לארץ כל הלילה ולא היה בי דעת כלל... וע"כ לא ידענו שום צוואה מאיתו לא בדברים ולא בכתב וגם לא נשאר מאיתו מעות של.. כי הכל כלה להוצאות גדולים שבנסיעה גדולה שכזאת...

"ועתה הגם שראשי וליבי כל עמי לבקש על נפשינו מגודל המרירות, עכ"ז נתחזקתי קצת לפקח בעין חמלה... ועתה אהובי אחיי ורעי זכרו נא חסדי אבות לבנים לנחמם ולהשיב נפשם בעת צרתם הגדולה כזאת ולהתאמץ במדינתכם... להיות כל איש שולח את מעמדו ולא יתן מגרעות ח"ו..."

התבוננות קלה בדברים אלו מביאה לידי זעזוע. אדמו"ר האמצעי כתב ביטויים מאוד נדירים על הרגשתו ("נפלתי לארץ כל הלילה כו") לאחר הסתלקות אביו, אדמו"ר הזקן, ואעפ"כ, באגרת הראשונה אשר הוא שולח לחסידים הבקשה היחידה אותה הוא מבקש מקהל החסידים היא "להיות כל איש שולח את מעמדו!!!!"

חלק ב

18

הרבי דורש מחסידים לתת מעמד לאחר יו"ד שבט

כבר לאחר הסתלקות, כ"ק אדמו"ר הרי"צ, חזר הרבי להתעסק בעניין מעמד וביתו שאת. כבר במכתבים מחודש אדר, מזכיר הרבי על "מאה שקלי", ש"נכנסו בקופת נפנה". או "נפנה נמסר ובקרוב יגיעו הקבלות".

באגרת אחרת ששולח הרבי אל הרמ"ז גרינגלאס, מבהיר הרבי שאסור בשום אופן שעבודתו במל"ח או במחנ"י תגרע מעבודתו במעמד.

הרבי אף הביע שמחה, כאשר הוא שמע שעניין המעמד "מתנהג בכי טוב כמקדס", ואף לא הסתפק בכך, אלא דרש ש"יהיה לא רק טוב כמקדס, אלא הולך וטוב".

הרבי הוסיף מיום ליום בחיזוק עניין המעמד, ובמכתב מדי אלול משנת ההסתלקות כתב "למותר להאריך בגודל מעלת ענין המעמד"...

הרבי ניצל כל הזדמנות אפשרית על מנת לעודד את החסידים לחזק את התקשרותם ע"י נתינת המעמד. בערב י"ט כסלו אף פנה הרבי במכתב מיוחד אל השד"ר ר' לוי"צ אייזנער, בו מעורר הוא בקשר עם י"ט כסלו, להתעסק במיוחד עם ענין המעמד, ולנצל את יום גאולת אדמו"ר הזקן, מייסד חסידות חב"ד, כמנוף להגברת נתינת המעמד.

במכתב זה אף חושף הרבי טפח מהשימוש שעשה חותנו, הרבי הקודם, במעות שנתנו למעמד.

"די ענין פון צדקה בחשאי, וואס ווערט צום טייל גענומען פון קופת המעמד" = הענין של צדקה בחשאי, שחלקו נלקח מקופת המעמד].

במכתב אחר כותב הרבי ש"תקוותנו שבעזר המקושרים, חסידים ותלמידים של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, יהיה האפשריות להמשיך בעסקנות זו ... שחלק בזה הוא ממון מעמד"...

בשנים אלו היה מאוד שכיח לראות שסכומים שהיו נשלחים לרבי, על מנת שיחלקם לדעתו מודיע הרבי לשולח שהוא נתן חלק מסויים למעמד. לעיתים היה זה רק מעשר, ולפעמים אפילו רבע, אולם כמעט בכל מכתב שכזה היה מודיע הרבי שחלק מהכסף ניתן לעניי מעמד.

הרבי אף שלח מכתב לר' ש"ב גורדון, בו הוא כותב ש"הנני מסתכל בהתעסקותו בכמה וכמה עניינים אשר העמים על שכמו כ"ק מו"ח אדמו"ר, ומתענג אני לראות אשר גם עתה ממשיך הוא בפעולותיו הטובות בזה... ועל אחת כמה וכמה בעניין זה מצוה כזו שמתעסק בה, כגון המעמד..."

חלק ג

"נאך מאה ועשרים"

בכ"ב שבט ה'תשמ"ח, יום הסתלקותה של הרבנית הצדקנית מרת חיה מושקא ע"ה, לאחר שחזר מהלוויה והתפלל מנחה, סידר הרבי צוואה.

בשיחה מרטיטה שאמר הרבי באותם ימים, השתמש בביטויים נדירים ומרטיטים כגון "בואו ונחשב חשבוננו של עולם", או ביטויים על כך שיש לסדר את המעמד לאחר ההסתלקות.

אחד הדברים עליהם דיבר הרבי, ודאג להבהיר אותו מראש, היה המעמד הרבי הורה בפרוטרוט כיצד ולא לו מוסדות לחלק את דמי המעמד לאחר ההסתלקות.

ביטוי נדיר במיוחד, אמר הרבי על המעמד, בין שאר ההוראות שמסר בענין הצוואה. וכך מסר לנו מזכירו של הרבי הרה"ח ר' ירחמיאל בנימין הלוי שי קליין, (מובא כאן בפרסום ראשון!):

"אזוי האט געפירט דער שווער; אזוי פיר איך זאך; און אזוי זאל מען זיך פירן לאחרי מאה ועשרים". (המילים מדויקות!) = כך נהג חמי {הרבי הרייזצ,} כך אני נוהג, וכך שיתנהגו לאחר מאה ועשרים}. הרבי נתן הוראות מדויקות בצוואה כיצד לחלק את הכספים שייתרמו למעמד.

מילים נוקבות חדרי בטן ומוזעזעות כל אשר חסיד יקרא.

הרבי מתווה לנו דרך ברורה: להמשיך ולתת מעמד! להמשיך ולבטא את אהבתנו לרבי בצורה גשמית ובשרית. בוודאי שלאחר מילים כאלו לא יכול חסיד להשאר אדיש.

עסקנו רבות עד עתה בחובה להתקשר לרבי ע"י המעמד, אולם ישנו פן נוסף במעמד, שהוא
ההשפעות הרוחניות שמושפעות מלמעלה ע"י המעמד.

השפעות אלו מתחלקות לשני סוגים. ישנה ההשפעה הגשמית, כאשר המעמד מהווה כלי
להמשכה של "בני חיי ומזוני רויחיי".

ניתן למצוא באגרותיהם של רבותינו נשיאנו ברכות והשפעות גשמיות שהרעיפו על החסידים
שנותנים מעמד.

אולם, מעבר להשפעות הגשמיות, ישנן גם השפעות רוחניות, כגון "חיבור כל אניש ביחד", או
"אחדות כל אנישי", ועוד, ועוד.

בפרק זה נעמוד על מעט מבין הביטויים המיוחדים שנכתבו אודות סגולת המעמד להשפעות
מלמעלה, הן בגשמיות והן ברוחניות.

המשכות רוחניות

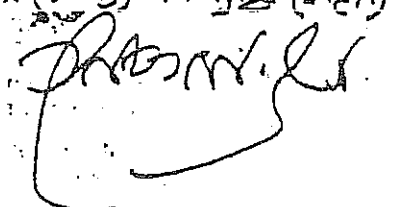
כשאנו מעיינים במקומות בהם ציינו רבותינו נשיאנו את עניין המעמד, עולה מכל הכתבים מסר
אחד ברור: אחדות. את המעמד הרי נותנים חסידים - וכל החסידים. מובן איפה שכאשר חסיד
נותן דמי מעמד לרבי, הרי שבכך הוא מתאחד עם כל החסידים שגם הם עושים כך.

כך מוצאים אנו ביטוי באגרותיו של כ"ק אדמו"ר לגבי המעמד, האומר ש"מעמד פנימיותו הוא
לקשר את כל החסידים יחדיו באחדות אמיתית". (חי"ג ע כ"א)

או בהזדמנות אחרת אמר הרבי לשד"ר הרה"ח וויכנן ש"מעמד מקשר כל אניש ביחד".

או ביטוי שנאמר לו בהזדמנות אחרת - "ע"י נתינת מעמד מקבלים יותר נכמה שנותנים ..
מקשר את אניש יחד, ועוד מעלה בזה בנתינת כסף שהיה יכול לקנות בזה חיי נפשו.. ונותן זה עבור
מעמד".

בברכה ופ"ש סקידת, אשר ע"ז ה"ח) האריך דה"א א"ז ת"מ -
ב"ח (א"ד"ר) צ"ח חסידות (ה"ח) ק"צ (ז"ח) (נה"ס) א"ע"ג (נס"ח) נ"ח
הרב מנחם שניאורסאן

מעניין ביותר לראות את אחת ההחלטות שהתקבלו על ידי "חברת מחזיקי בית חיינו", שפעלה למען עניין המעמד בקרב החסידים, בתקופת אדמו"ר הרי"צ:
"שמות כל החברים ושמות בני ביתם, יהיו מונחים תמיד אצל כ"ק אדמו"ר שליט"א לעורר עליהם רחמים רבים להשפיע להם שפעת חיים וברכה מרובה בגשמיות וברוחניות".

המשכות גשמיות

ללא ספק, נתינת המעמד אינה מביאה רק המשכות רוחניות. אלא יש לה גם תוצאות טובות בגשמיות כפשוטו.

מובא בזאת נוסח של ברכת הרבי הרי"צ ליעושים ומעשים" בעניין מעמד, שניתנה לשד"ר:
"אשר בגלל הדבר הזה יברך השי"ת אותם ואת ביתם ואת זרעם ואת זרע זרעם יחיו בהשפעת חיים וברכה מרובה בגשמיות וברוחניות, ויאהיל עליהם אור זכות קדש הקדשים מנפש ועד בשר".

21

באחת השיחות של אדמו"ר הרי"צ, אמר:
"כשאדע כמה ככל אחד משלם לחודש, אם יוסיף הרי יוסיפו לו מלמעלה, ואם ח"ו יהיה גרעון בתשלומי אשר ח"ו ניכר שחסר לו בההשפעה מלמעלה בפרנסתו, דארף איך וויסן"...

(סה"ש תרפ"ח עמ' 3)

מעמד – התקשרות

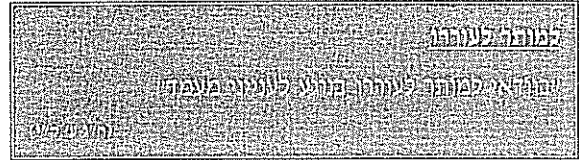
פעמים אין ספור בכתבי רבותינו נשיאנו בכלל, הודגש חזר והדגש שעניינו העיקרי של מעמד הוא התקשרות. אין עוד דרך כזו שניתן בה ועל ידה להתקשר לרבי, בעצמות הנפש. באי האגרות של הרבי, ניתן למצוא ביטוי מאוד חריף בנושא: (אג"ק חכ"א ע"ב)

"אמרתי פה בהתוועדות עם אני"ש והת', דהנה ההתקשרות צ"ל בכל הכוחות שאפשר"...

הרבי אומר שאף שניתן להתקשר אל הרבי גם עיי לימוד המאמרים של הרבי,

מעמד – עם ה'חוצה'

המעמד, אינו נחלתם הבלעדית של החסידים. פעמים רבות תבע כ"ק אדמו"ר, עוד לפני הנשיאות, לגשת גם ליהודים שאינם חסידים, ולקשר אותם לרבי ע"י המעמד. בשנת תשי"ט שלח רשיח קסלמן מכתב לרבי, בו הוא כתב שלאנשים המתגוררים בפאריז – אין שייכות לעניין של מעמד. הרבי השיב לו במילים חריפות במיוחד:

"וכת"ר בא במכתבו (וכנראה מהעדר הפעולות, זהו ג"כ החלטת אנ"ש שבמחנו) און גאנץ קאלטבלוטיג [בדפס קר] = באדישותן גוזר (שניידט אפ), שלכל אחב"י שבמחנו – (מלבד אלו הדרים בשכונה שלו) – אין שייכות לכל זה! יקראו נא לאסיפת כל אנ"ש ויעשו חשבון צדק כמה יגיעות יגעו לרכוש נפשות לזה, ואז למותר יהי כל שקלא וטריא, כי תכף ומיד יתבררו הסיבות להעדר תוצאות".

והרבי קובע חד משמעית –

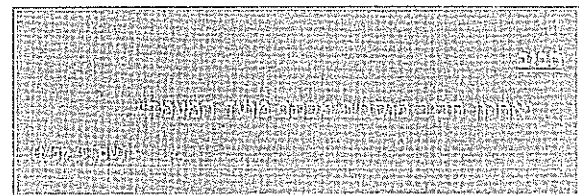
"ע"פ ניסיון שראינו בכל מקום אשר התעסקו בנפנה בשנים האחרונות עשו פעולה והצלחו בזה".

23

הרבי אף מביא בהמשך מכתבו סיפור, כיצד יכל אברך פשוט לקשר יהודים לרבי, כהוכחה ניצחת שבאם עובדים בצורה חכמה, ניתן לרכוש לעניין המעמד נפשות רבות (הסיפור במלואו – ראה מסגרת).

בוודאי, אמר הרבי, שבאם יבואו ליהודי ויאמרו לו – "זשיד, דוואי גראזשיני!" ("יהודי! הב מעות!") ליהודי שהוא אינו מכיר ונמצא רחוק ממנו כמה אלפי פרסאות, הרי שאותו שד"ר יראה בעיני האנשים כמתעתע. אך יש להסביר לאנשים את עניינו של רבי ומדוע יש להתקשר אליו, ורק לאחר מכן, על מנת לתת אחיזה להתקשרות בגשמיות, יש לעוררו ע"ד נתינת מעמד.

לסוג זה של עבודה לקשר יהודים לרבי, לאו דווקא ע"י נתינת מעות, קרא הרבי מעמד רוחני. ואכן, לשדר"ים רבים שנשלחו על מנת לאסוף מעמד גשמי, העיר הרבי –

"לפלא שאינו כותב על דבר זדעיה

רוחניות, וכידוע פתגם ב"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"ם להנוסעים בעניינים כמו נסיעתם עתה, אז מען דארף קלייבן גשמיות און זייען רוחניות".

הרבי אף מוסיף שעניין זה שייך במיוחד בנוגע למעמד. שהרי במעמד,

”גם הגשמיות שבזה רוחניות הוא...”

בהזדמנות אחרת הסביר הרבי שמעמד רוחני שברוחני הינו השתתפות בעבודת חב"ד כל אחד בסביבתו (אגרות קודש חלק ח עמוד רצד).

דוגמא נוספת להפצה שדרש הרבי בענייני רוחניות, בד בבד יחד עם אסיפת הכספים, ניתן למצוא בסיפור הבא:

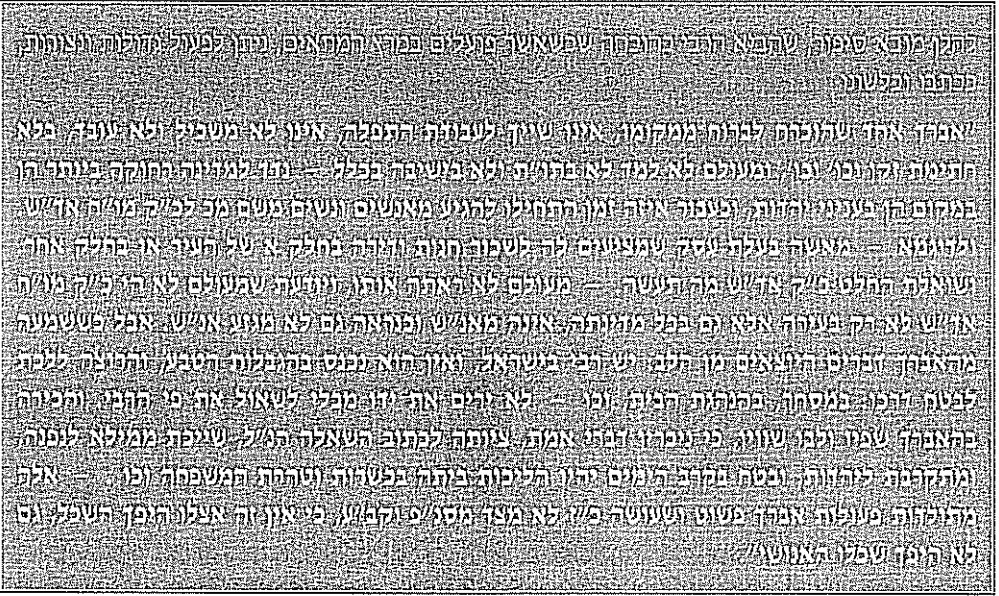
הרה"ח השד"ר וויכנין סיפר פעם לכ"ק אדמו"ר, שכאשר הוא הולך לקבל את דמי המעמד הוא מחלק גם קונטרסים כמו שמועסן (שיחות לנוער) והדומה. אמר לו הרבי: "שמועסן איז אגלייכע זאך, וואס בעסער קען ניט זיין" = שיחות לנוער זה דבר ראוי, שיותר טוב ממנו לא יכול להיות], ועודדו שיתן להם השיחות ביד ושלא ע"י משלוח בדואר.

לא מכך מתחילים

כאמור, הרבי אכן רצה שגם החוצה יתנו דמי מעמד; אולם אין הכוונה שבכך יסתכם העניין. להפך – הרבי דרש שלא יתבעו דמי מעמד מיהודי, כאשר הוא אינו יודע מהו עניינו של נשיא הדור, ואף אינו מקושר כדבעי.

הרבי אף סיפר בהקשר זה סיפור, בהתוועדות ר"ח סיון השי"ת, שהיה יהודי שרצה לתת דמי מעמד לרבי (הריי"צ), והוא סרב לקחת ממנו את המעמד!

אדמו"ר הריי"צ נימק את סירובו בכך ש"מעמד נותנים חסידים", וכשהוא אמר ש"אני אהיה חסיד" – ענה לו הרבי: "לא בכך מתחילים".

כיצד לשכנע את החוצה לתת מעמד?

הרבי עצמו, הביא בכמה מכתבים דרכי הסברה – כיצד להסביר ליהודים מן החוץ מדוע עליהם לתת מעמד לנשיא הדור.

וזה לשון הרבי:

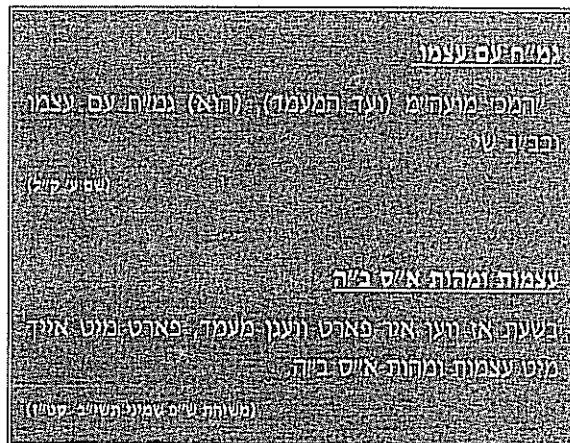
”צריכה להיות ההסברה שבאין יכולת לכל אחד ואחד לקחת חלק בעבודתו בקודש של כ”ק מו”ח אד”ש . . . הרי על ידי שעושים נפנה [=מעמד] – א. מסלקים טרדה זו מעליו למען לא יהיה בלבול זה להפריע מהעבודה. ב. והוא העיקר: על ידי זה לוקחים איזה חלק מעבודת הקודש שלו . . .”

הרבי אף מוסיף תנאי חיוני שיש “לקרב את הנותן וב”ב – באם רק אפשרי הדבר – לכללות העניין של רבי ומנהיג ישראל” ומעיר – “אם ע”י בדיבור בקירוב או ע”י הנדפסים”.

באיגרת אחרת, שנכתבה כפי הנראה לאחד מן החוצה – כותב הרבי וז”ל:

”השתתפות בנתינת מעמד אין זה רק בממון כי אם זה ביטוי של רגש לבבכם וגם כיבוד לאות הכרה של התקשרות לכל עניני כ”ק מו”ח אדמו”ר זצוקלה”ה נבג”מ זי”ע, שמסר נפשו לנטוע תורה ויהדות בכל העולם ובמיוחד במדינה זו”

(אג”ק כ”ק אדמו”ר ח”ד ע’ תב)

כך או כך, הרבי התווה דרך ברורה כיצד לשכנע את האנשים מן החוצה לתת דמי מעמד.